

## I N N B E R E T N I N G

om en befaring i Ytre Sandsvær pgd., i tida  
2-3 september 1954

ved

Jens Storm Munch.

I et skriv datert 18. august 1954 fra gårdbruker Kristoffer Skolem, Hvittingfoss, fikk Samlingen melding om en del fortidsminner som måtte befares, og undertegnede fikk derfor i oppdrag å reise dit for å se på forholdene. Under hele befaringen var Kristoffer Skolem en dyktig og hjelsom cicerone. En besøkte fortidsminner på gårdene Rösholt, Gran og Borge.

### Rösholt, gnr. 36, brnr. 2.

Opp for denne gård, i vest-sørvestlig retning, ligger en liten selvstendig kolle eller høyde ved foten av Rudsåsen. Den har navn av Grolandshaugen, etter plassen Groland (36-7), som ligger nede på flata et lite stykke i nordvest. Fra toppen og nedover i skråningen mot nord og øst ligger i alt 16 noe merkelige steinrøyser.

Röys 1 finner vi på selve toppen. Den er nå svært flat, nærmest som en steinlegning eller brolegning, men det er fjernet mye stein her til veibygning, så sannsynligvis har den vært høyere. Röysa har en uregelmessig kantet form, måler omtrent 12 til 15 m. i tverrmål, og kan vel være en ca. 25 cm. høy. Den er bygget for det meste av små og middelstore stein, med en del større stein utover mot kantene, særlig i vest.

Röysene 2-4 ligger ujevnt spredt ned over i østskråningen. Disse er svært uregelmessige, kan nærmest minne om mindre urer, og ligger i ganske bratt lende. De er jevnt over bygget av til dels store stein.

Röysene 5-16 finner en nedover i nordskråningen, spredt rundt uten orden. Et par av disse er ganske store, bort imot 15 m. i tverrmål, og tilnærmet runde av form. En av disse har på den ene kanten en tydelig lagt, regelmessig fotkjede (se foto nr. 1). Flesteparten av röysene er dog mindre fra 5-7 og opp til 10 m. i tverrmål. De er helst ganske lave, neppe over halvmeteren høye, og er gjennomsnittlig bygget av middelstore og store stein (se foto nr. 2). Det ble foretatt en liten prøvegravning i en av disse mindre røyser, men uten resultat. Under steinpakningen kom en ned på den sterile, gråbrune morenesanden.

Fra kanten av röys 1, helt på toppen, går et lavt gjerde av kampestein mot nord nedover skråningen.

Gjerdet er bygget av til dels store stein, er ganske lavt, og noe utraset, gjennomsnittlig ca. 1 m. bredt, altså bare dannet av en 2-4 stein i bredden. Gjerdet tynner ut og forsvinner etter ca. 30 meters forløp.

Disse röysene gikk det mange sagn om i bygda, de var og nevnt i eldre beskrivelser. Stedet synes å ha vært holdt i ære som en slags kultplass, tidligere ble det f.eks. brent bål her Sankthans. Folk i bygda var derfor svært interessert i å få fastslått hva röysene kunne være. De kan være graver, men virker på den andre siden litt for tilfeldige, nærmest som rydningsröyser. Det er imidlertid ingen spor etter dyrkning nedover i skråningen, og röysene ligger også såpass tett og uordentlig at de vanskelig kan tolkes som rydningsröyser. Derimot er det trolig at sletta vest for høyden har vært dyrket en gang, her ble funnet kull i jorden. -

Siden interessen i bygda er så stor, og det samtidig arbeides med bygdebok, er det, hvis en finner det umaken verd å grave her, meget mulig at en kan reise ganske store økonomiske bidrag fra lokalt hold.

-----

Grolandsfestningen av Røsholt (gnr.36, brnr.7).

Eier: Peder Røsholt, Passebekk.

Efteløt s., K Sandsvær p., Buskerud.

1954 v/ Munch.

4/5 1961

v/E. Skjelsvik

21/7-1964

v/G. M. How.

(morenerygg)  
Høyt og fritt på toppen av en skogbevokst ås, ca.  
300 m S for Steinbekk (38;8) og ca. 300 m Ø for den  
nu nedlagte plass, Groland, adskilt fra denne ved en  
liten N-S-gående dal, hvor det renner en bekk  
1. På toppen av åsen, bunnlaget av en sterkt  
steinblandet rundhaug, delvis markert med fot-  
kjede. D.  $5\frac{1}{2}$  m, h. 0.25 m.

I området S for denne stikker en del større stein i  
dagen. Disse hører rimeligvis til morenen.

Ca. 30 m NØ for 1. og i åsens NØ-skråning

2. røys av stor rundkamp. Mosegrodd. Noe utrast  
mot Ø og NØ. Markert med fotkjede. D. 18 m, h.  
ca.  $\frac{1}{2}$  m = Munch 1954 nr. 1.

Munchs røyser 5-16 ligger videre nedover i skråningen  
NNV - NØ for denne. Se vedlagte skisse: røysene  
III - XIV. Disse er av samme karakter som II, men  
III, IV og XIV er noe uregelmessig kantet i om-  
kretsen og XIV er nærmest trekantet. Alle er urørte,  
men X og IX har en grop i toppen, som ikke synes å  
skyldes roting. De er 0.25 -  $\frac{1}{2}$  m høye og består som  
II av større og meget stor rundkamp, særlig er dette  
tilfelle med X og XIV. XIII er nokså mosegrodd, de  
øvrige lite. Fra området ble tatt stein til bygdevn.  
(ca. 1938).

Langs åsens V-kant går et "steingjerde" i N-S retning  
Den kan muligens være morenen som stikker i dagen.

Umiddelbart inntil og S for åsen gammel dyrket mark  
med 3-4 rydningsrøyser og kullmile. Langs åsens Ø-  
kant fra rundhaugen og S-over er en markert, bratt  
kant, strandterrasse.

Den består til dels av store stein.

Videre nedover og Ø-over åskanten er det tydelige  
spor av flere strandterrasser. På den nest øverste  
og vestligere finnes en mengde spredte stein og stein-  
samlinger. I dette området registrerte Munch 3 røyser  
(nr.2-4). Disse er naturdannelser.

Det kan være tvil om røysene I og III -XIV er gravhauger.

Det finnes mange sagn om "Grolandsfestningen". Bl.a. sies stedet å være en "offerlund".

Cfr. presten Klem d.e.'s uttrykte Sandsværbeskrivelse fra 1796 i U.B., Oslo. MS quarto 355.

B. Hougen: Ab. 1928 s. 47 nr. 76., anfører feilaktig "Grolandsfestningen" som bygdeborg. Dette skyldes feilaktige opplysninger i brev av 2/4 1918 fra overlærer T.O. Gran i U.O. top.ark.

I dette brev er også røysene anført.

Ad røysene (og "borgen") cfr. N. Nicolaysen: Ab. 1891 s. 153. og Ab. 1892 s. 132.

Cfr. også Vibe: Buskeruds Amt s. 56.

1964:

Supplerende opplysninger:

Flyfoto: F 64-242-2214 R 1

Orienteringsoppgave: Ca. 250 m S for Steinbekk  
(36:8)

Sandsvør p.,  
Buskerud.

Grolandsfestningen på Røsholt qnr. 36 bnr. 7

Kartskisse over gravfeltet

ved B. Myhre

